

Силабус курсу

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА В АЛЬТЕРНАТИВНИХ ФОРМАХ ОПІКИ І ПІКЛУВАННЯ

Освітньо-професійна програма:

«Соціальна Педагогіка»

Галузь знань: 01 – Освіта/Педагогіка

Спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки

Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень

Кількість кредитів: 4.

Дні занять: згідно розкладу

Консультації: вівторок 14.00-16.00, ауд. 232

Рік навчання: 1. Семестр: 2.

Мова викладання: українська

Форма навчання: денна/заочна

Викладач курсу	доктор педагогічних наук, професор, професор професор кафедри соціальної роботи, спеціальної освіти та менеджменту соціокультурної діяльності Олексюк Наталія Степанівна
Контактний телефон	+380662125355
E-mail	nataliya_oleksiuk@ukr.net
Формат дисципліни	вибіркова
Обсяг дисципліни	кредити ЄКТС – 4 (120 год.)

Опис дисципліни

Дисципліна «Соціально-педагогічна робота в альтернативних формах опіки і піклування» спрямована на аналіз теоретичних і методичних засад соціально-педагогічної роботи в альтернативних формах опіки і піклування, її змісту й особливостей використання у роботі з дітьми-сиротами і дітьми, позбавленими батьківської опіки і піклування.

Структура курсу

Години (лек./сем.)	Тема	Результати навчання	Завдання
2/1	Актуальність проблеми соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами і дітьми, позбавленими батьківського піклування.	Аналізувати проблему «діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування як особливі категорії дітей». Знати державні соціальні стандарти для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із їх числа. Розуміти причини та наслідки сирітства та бездоглядності. Характеризувати особливості соціалізації дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського	Презентації, питання, вправи, тести

		підкування. Обґрунтувати чинники, показники та рівні ризику здоров'я і розвитку дітей, які виховуються в інтернатних закладах. Аналізувати роль соціального педагога у налагодженні соціального виховання та соціалізації дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.	
2/1	Характеристика альтернативних форм державної опіки над дітьми.	Уміти пояснити сутність реформування системи інституційного догляду і виховання дітей та створення різноманітних послуг догляду за дитиною. Знати моделі деінституалізації. Аналізувати зміст понять «альтернативний догляд», «альтернативні форми опіки і піклування». Характеризувати основні правила та види альтернативного догляду. Класифікувати альтернативні форми опіки (піклування), розуміти особливості їх функціонування.	Презентації, питання, вправи, тести
2/1	Нормативно-правове забезпечення соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами і дітьми, позбавленими батьківського піклування в альтернативних формах опіки і піклування.	Розуміти роль держави як головного суб'єкта налагодження життєдіяльності дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Аналізувати систему соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Характеризувати міжнародні нормативно-правові акти та законодавство України про дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.	Презентації, питання, вправи, тести
2/1	Критерії, показники та рівні ефективності соціально-педагогічної роботи в альтернативних формах опіки і піклування.	Знати мету і завдання соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами і дітьми, позбавленими батьківського піклування. Характеризувати критерії і показники ефективності соціально-педагогічної роботи з означеною категорією дітей: законодавчого, технологічного, інституційного та особистісного. Аналізувати рівні ефективності соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами і дітьми, позбавленими батьківського піклування.	Презентації, питання, вправи, тести

2/2	Зарубіжний досвід соціально-педагогічної (соціальної) роботи з дітьми-сиротами і дітьми, позбавленими батьківського піклування.	Знати європейські стандарти та підходи до забезпечення прав дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Розуміти роль ЮНІСЕФ як основної сили у боротьбі за права і свободу дитини у світі. Знати суть гейткіпінгу – мету, завдання, основні елементи. Характеризувати системи прийомних (опікунських, патронатних) сімей за їх рівнем розвитку: в країнах, де система існує більше тридцяти років; де система введена порівняно нещодавно; де система формується.	Презентації, питання, вправи, тести
2/2	Характеристика змісту соціально-педагогічної роботи в альтернативних формах опіки і піклування.	Розуміти зміст соціально-педагогічної роботи в державних і альтернативних формах опіки (піклування). Знати види і напрями соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. Аналізувати основні принципи означеного виду роботи. Характеризувати етапи соціально-педагогічної роботи та умови її ефективності. Знати форми, методи, прийоми і засоби соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами і дітьми, позбавленими батьківського піклування.	Презентації, питання, вправи, тести
2/2	Технології соціально-педагогічної роботи в альтернативних формах опіки і піклування.	Знати суть соціально-педагогічних супроводу, підтримки, патронажу дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Розуміти інновації у роботі з дітьми означених категорій. Аналізувати технології формування здорового способу життя. Характеризувати сутність соціальної інтеграції осіб з числа вихованців альтернативних форм опіки і піклування: розвиток їх соціальної компетентності, сприяння реалізації особистісного потенціалу в період переходу до самостійного життя та мінімізації ризиків потрапляння у складні життєві обставини. Уміти розробляти Програму підготовки осіб з числа вихованців альтернативних форм опіки і піклування до самостійного життя.	Презентації, питання, вправи, тести

2/2	Шляхи вирішення проблем адаптації, соціального виховання та соціалізації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування в різних видах альтернативного догляду.	Знати особливості роботи соціального педагога при усиновленні дитини-сироти чи дитини, позбавленої батьківського піклування, встановленні над нею опіки (піклування), влаштуванні до прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу, малого групового будинку, організації сімейного патронату. Аналізувати діяльність соціального педагога з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування щодо: формування їх позитивної поведінки, розвитку у них комунікативних навичок та навичок висловлювання власної думки, вміння брати на себе відповідальність та усвідомлення значення й наслідків своїх вчинків, стимулювання розвитку позитивних рис характеру, формування впевненості в собі та позитивної самооцінки, формування уміння планування власного майбутнього, уникнення та розв'язання конфліктів, планування сім'ї тощо.	Презентації, питання, вправи, тести
2/2	Ресурси соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами і дітьми, позбавленими батьківського піклування.	Знати про ресурсне забезпечення соціально-педагогічної роботи: інформаційне, інструментальне, нормативне, методичне, організаційне, фінансове. Аналізувати основні наукові підходи до класифікації ресурсів соціальної (соціально-педагогічної) роботи Алісона Д. Мердака, А.Лауфера, Д.Томаса, Ю.Фoa та ін. Характеризувати види ресурсів соціально-педагогічної роботи.	Презентації, питання, вправи, тести,
2/2	Професійна готовність соціального педагога до роботи в альтернативних формах опіки над дітьми як важлива інтегративна якість і стійка особистісна характеристика фахівця.	Розуміти зміст поняття «професійна готовність соціального педагога». Знати компоненти професійної готовності соціального педагога до роботи з дітьми-сиротами і дітьми, позбавленими батьківського піклування: мотиваційно-особистісний, когнітивний та діяльнісний. Аналізувати чинники, які впливають на готовність соціального педагога до роботи в	Презентації, питання, вправи, тести

	альтернативних формах опіки: внутрішні та зовнішні.	
--	--	--

Формування програмних компетентностей

Індекс у матриці ОП	Програмні компетентності
ЗК 2.	Здатність усвідомлювати потребу у професійному саморозвитку; вдосконалювати наявні професійні уміння та навички відповідно до вимог професійного середовища та розвивати нові професійно-значущі якості; адекватно оцінювати позитивні зміни у професійній діяльності та оволодіння новими знаннями та методами професійної діяльності на основі використання сучасних інформаційних технологій; готовність до ведення дистанційної освітньої та консультативної діяльності, використання комп'ютерних і мультимедійних технологій у викладацькій діяльності.
ЗК 3.	Здатність до прогнозування стратегії професійної діяльності; застосовувати знання та розуміння основних концепцій, теорій та фактів для прогнозування стратегії професійної діяльності, дотримання етичних стандартів у соціально-педагогічній діяльності; визначати шляхи вирішення моральних проблем та приймати адекватне професійне рішення в етичних питаннях; постійно працювати над власними цінностями, поглядами.
ЗК 5	Здатність комплексно використовувати знання у сфері соціально-педагогічної діяльності; прогнозувати результати прийнятих організаційно-управлінських рішень і готовність брати відповідальність за їх наслідки; використовувати ресурси держави, бізнесу та громадських організацій для вирішення проблем соціального благополуччя на основі принципів і технологій реалізації сучасного соціального партнерства; здійснювати моніторинг та оцінку ефективності соціально-педагогічних проектів та програм.
ЗК 6	Здатність використовувати доцільні технології, форми та методи соціально-педагогічної роботи у професійній діяльності; володіти знаннями щодо характеристики та класифікацій інноваційних технологій, форм та методів, які використовуються у професійній діяльності; добирати найбільш ефективні форми та методи роботи, забезпечувати їх варіативність, структурність, послідовність та інтеграцію.
ЗК 8	Здатність визначати, формулювати та професійно розв'язувати соціальні та педагогічні проблеми різних груп клієнтів; здатність передбачати зміни, тенденції та швидко реагувати на них, постійно рухатися вперед, надихати інших, приймати рішення у складних ситуаціях, домагатися поставлених завдань.
ФК 3	Здатність до налагодження взаємозв'язку та взаємодії з громадськими, соціальними та державними структурами для вирішення професійних завдань; володіння знаннями щодо стратегії та тактики налагодження зв'язків з представниками різних соціальних інституцій, ЗМІ та вміння їх застосовувати у професійній діяльності.
ФК 7	Уміння моделювати, планувати та здійснювати просвітницькі та профілактичні програми спрямовані на вирішення актуальних проблем соціально-педагогічної діяльності; розробляти та впроваджувати стратегію і тактику реалізації довгострокових, середньострокових і

	короткострокових просвітницьких та профілактичних програм; оформлювати документацію за результатами реалізації програм, презентувати результати.
	Програмні результати навчання
ПРН 5	Встановлювати взаємозв'язки та організувати спільну діяльність з громадськими, соціальними та державними структурами для вирішення професійних завдань; вимірювати досягнення у виконанні поставлених завдань і формулюванні/перегляді цілей; добирати відповідний інструментарій (інтерв'ю, спостереження, анкети, фокус-групи), уміти ними користуватися.
ПРН 6	Комплексно застосовувати знання з теорії і практики соціально-педагогічної діяльності, прогнозувати результати прийнятих організаційно-управлінських рішень і готовність брати відповідальність за їх наслідки.
ПРН 7	Володіти соціально-педагогічними формами та методами роботи, забезпечувати їх варіативність, структурність, послідовність та інтеграцію; розробляти та адаптувати відповідно до мети, особливостей об'єктів соціально-педагогічної діяльності і реальної ситуації, технології, методи та прийоми реалізації завдань соціально-педагогічної діяльності.
ПРН 15	Розробляти та реалізовувати індивідуальні та групові програми соціально-педагогічної корекції та програми індивідуальної та групової реабілітації, вміти діагностувати можливі відхилення у поведінці клієнтів.
ПРН 25	Ініціювати громадські дискусії, слухання, спрямовані на оптимізацію соціального захисту і соціального обслуговування населення. Мотивувати клієнтів зі спільною проблемою до організації в громадській об'єднання, групи самопомоги, визначати організації-партнери з недержавних структур для реалізації окремих напрямів соціально-педагогічної діяльності.

Рекомендовані джерела

Базові

1. Алексеенко Т.Ф. Робота з сім'ями, які потребують професійної соціально-педагогічної підтримки. К., 2007. 84 с.
2. Аналітичний звіт: Моніторинг соціального супроводу сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах. К.: Держсоцслужба, 2006. 136 с.
3. Аносова А. В. та ін. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб.: у 2-х част. Ч. II. *Ознаки вразливості та специфіка підтримки сім'ї та дитини*. К.: ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 348 с.
4. Бевз Г. М., Кузьмінський В. О., Нескучаєва О. І. Прийомна сім'я: методика створення і соціального супроводу: Науково-методичний посібник. К.: Центр стратегічної підтримки, 2003. 92 с.
5. Бевз Г.М. Прийомна сім'я: соціально-психологічні виміри. Київ: «Слово», 2010. 214с.
6. Бевз Г. М. Складові психологічної готовності прийомних батьків до заміщувальної опіки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. *Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України*. За ред.Максименко С.Д. К.: 2003. Т.V, ч.4. С.23–31.
7. Бондаренко Т. В., Вакуленко О. В., Комарова Н. М. Методичні рекомендації для соціальних працівників щодо соціального супроводу випускників соціальних закладів (зокрема інтернатних закладів). К.: Держсоцслужба, 2006. 168 с.

8. Бондаренко Т. В., Комарова Н. М., Пеша І. В. Посібник для соціальних працівників щодо підготовки та соціального супроводу прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу. К.: Держсоцслужба, 2006. Кн. 2. 180 с.

9. Зберегти сім'ю. Соціальна робота з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах / автори-упорядники: Мороз О.М., Постолок Г.І., Семигіна Т.В., Шепіленко О.С. К.: ЕКМО, 2008. 160 с.

10. Зверєва І.Д. Соціальний супровід сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах: Методичний посібник. К.: Держсоцслужба, 2006. 104 с.

11. Іванова І. Методи соціальної роботи (на основі Державних стандартів соціальних послуг). К.: Університет «Україна», 2018. 302 с.

12. Іващенко К. В., Коцур І. В. Технології соціальної роботи за місцем проживання: навч. посібник. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2015. 101 с.

13. Капська А.Й., Олексюк Н.С., Калаур С.М., Фалинська З.З. Соціально-педагогічна робота з проблемними сім'ями: посібник. Тернопіль: Астон, 2010. 304 с.

14. Капська А.Й., Пеша І.В. Соціальний супровід різних категорій сімей і дітей: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2012. 232 с.

15. Кияниця З. П., Петрочко Ж. В. Соціальна робота з вразливими сім'ями та дітьми: посіб. у 2-х ч.; Ч. І. Сучасні орієнтири та ключові технології. К.: ОБНОВА КОМПАНІ, 2017. 256 с.

16. Комарова Н. М., Пеша І. В. Посібник для соціальних працівників щодо підготовки та соціального супроводу прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу. К.: Держсоцслужба, 2006. Кн. 1. 118 с.

17. Комарова Н.М., Пеша І.В. Методичні рекомендації для соціальних працівників, державних службовців щодо розвитку сімейних форм виховання. К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2006. 92 с.

18. Олексюк Н.С. Соціальна підтримка сімей, які перебувають в складних життєвих обставинах: досвід і перспективи. Соціальна робота: виклики сьогодення: матеріали VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 18-19 квітня 2019 р.) // Зб. наук. пр. Тернопіль, 2019. 307 с. С. 158–162.

19. Робота з сім'ями, які потребують професійної соціально-педагогічної підтримки. Тренінговий курс для спеціалістів соціальної сфери / За заг. ред. Т.Ф.Алексєєнко. К.: Основа-Принт, 2007. 128 с.

20. Створення та соціальний супровід прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу: навч.-метод. комплекс / За заг. ред. Г.М.Лактіонової, Ж.В.Петрочко. К.: Науковий світ, 2006. 270 с.

21. Технології створення та функціонування прийомних сімей, дитячих будинків сімейного типу. Збірник методичних матеріалів. / авт. кол. Г.М.Бевз, А.Й.Капська, Н.М.Комарова та ін. К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2003. 88 с.

Додаткові

1. Алексєєнко Т.Ф. Книга для батьків. Посібник до тренінгового курсу «Підготовка кандидатів у прийомні батьки та батьки вихователі». К., 2006. 118с.

2. Архипова С. П., Майборода Г. Я., Тютюнник О. В. Методи та технології роботи соціального педагога: навч. посібн. / К.: Слово, 2011. 496 с.

3. Бевз Г.М., Герасим Г.З. Літня школа для прийомних сімей: посібник. К.: Главник, 2006. 112 с.

4. Державний стандарт соціальної послуги соціальної інтеграції випускників інтернатних закладів (установ), затверджено наказ Міністерства соціальної політики

України 26.09.2016 № 1067 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1367-16>.

5. Завгородня Т.К., Лисенко Н.В., Мажец Д.-К., Ступарик Б.М. Опіка над дітьми в добу трансформації суспільного устрою : монографія. Івано-Франківськ-Ужгород: «Мистецька лінія», 2002. 152 с.

6. Карпенко О. Г. Теорія та практика соціальної роботи: навч. посіб. для студентів ВНЗ. К. : Слово, 2015. 402 с.

7. Купенко О.В. Соціальна робота: від теорії до практики. *Навчальний посібник*. Суми: Сумський державний університет, 2019. 185 с.

8. Лукашевич М.П., Семігіна Т.В. Соціальна робота (теорія і практика). Навчальний посібник. К.: Каравела, 2018. 368 с.

9. Положення про дитячі будинки і загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, затверджено наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерства соціальної політики України 10.09.2012 № 995/557 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1629-12>.

10. Положення про наставництво, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 4 липня 2017 р. № 465 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/465-2017-#n10>.

11. Примірний галузевий стандарт надання соціальних послуг з соціальної адаптації учнів та випускників закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з їх числа, затверджено наказом Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту від 21.12.2009 № 4389 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v4389712-09>.

12. Програма підготовки до самостійного життя випускників закладів інституційного догляду та виховання дітей, осіб з числа вихованців прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу, затверджена наказом Міністерства соціальної політики України 27.09.2018 № 1428 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1428739-18>.

13. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань соціального захисту багатодітних сімей: Закон України від 19 травня 2009 року. – Відомості Верховної Ради України. 2009. № 39. С. 550.

14. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21 листопада 1992 р. N2811-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1993. №5. С. 21.

15. Про додаткові заходи щодо посилення соціального захисту багатодітних і неповних сімей: Указ Президента України від 30 грудня 2000 року N 1396/2000. [Електронний ресурс] Законодавство України на сайті Верховної Ради України: www.rada.gov.ua.

16. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Закон України. Редакція від 31.08.2018 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>.

17. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України від 21 березня 1991 р. Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. N 21. С. 252.

18. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 року N 2402-ІІІ. Відомості Верховної Ради України. 2001. N 30. С. 142.

19. Про першочергові заходи щодо захисту прав дітей: Указ Президента України від 11 липня 2005 року N 1086/2005 [Електронний ресурс]. Законодавство України на сайті Верховної Ради України: www.rada.gov.ua.

20. Про запобігання та протидію домашньому насильству. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 5, ст.35.

21. Про соціальні послуги. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 18, ст.73.

22. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21.06.2001 N 2558-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. N 42. С.213.

23. Соціальна педагогіка : підручник / За ред. проф. А.Й.Капської. Київ: Центр навчальної літератури, 2011. 412 с.

24. Теслюк В. М. Технології соціально-педагогічної діяльності. Навчальний посібник. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 360 с.

25. Типове положення про соціальний гуртожиток для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 4 жовтня 2017 р. № 741 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/741-2017>.

Політика оцінювання

Політика щодо відвідування: відвідування занять є обов'язковим; бали, отримані на занятті, сумуються і визначають загальну кількість балів за модульний контроль.

Політика щодо термінів та перескладання завдань: завдання, які виконуються з порушенням встановлених термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. До перескладання модулю/модулів студент допускається з дозволу деканату за наявності поважних причин.

Політика щодо академічної доброчесності: усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Зафіксовані порушення норм доброчесності під час складання підсумкового контролю є підставою для розгляду на засідання Комісії з питань етики та академічної доброчесності університету.

Оцінювання

Види оцінювання	% від остаточної оцінки
Опитування під час занять – усне обговорення, розгляд питань, завдання	80
Залік – тести	20

Шкала оцінювання

ECTS	Бали	Зміст
A	90-100	зараховано
B	85-89	
C	75-84	
D	65-74	
E	60-64	
FX	35-59	не зараховано з можливістю повторного складання
F	1-34	не зараховано з обов'язковим повторним курсом